

Sygn. akt: I Ns 288/21

POSTANOWIENIE

Dnia 15 września 2022 r.

Sąd Rejonowy w Chełmnie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Monika Mleczko-Pawlikowska
Protokolant:	sekr. sąd. Beata Szymańska

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2022 r. w Chełmnie

na rozprawie

sprawy z wniosku M. K. (1)

z udziałem A. K., M. S., (...) R.-Katolickiej p.w. św. J. w C.

o stwierdzenie nabycia spadku po G. M.

postanawia:

1. Stwierdzić, że spadek po G. M. zmarłej dnia 3 sierpnia 2021r. w C., mającej ostatnie miejsce zwykłego pobytu w C., na podstawie testamentu ustnego z dnia 4 września 2020r., otwartego i ogłoszonego przez Sąd Rejonowy w Chełmnie w dniu 24 maja 2022r. nabyła:

- Parafia R.(...) J. w C. w całości,

2. Ustalić, że koszty postępowania ponosi wnioskodawca i uczestnicy postępowania, każdy zgodnie ze swoim udziałem w sprawie.

Sędzia

M. P.

I Ns 288/21

UZASADNIENIE

Wnioskodawca M. K. (1) reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika wniósł o stwierdzenie, że spadek po G. M., zmarłej dnia 3 sierpnia 2021 r., nabyli z mocy ustawy: w miejsce zmarłej siostry K. K. jej zstępni: syn M. K. (1) w 1/4 części i syn A. K. w 1/4 części oraz w miejsce zmarłego brata A. M. (1) jego zstępna M. S. w 1/2 części. Wnioskodawca wniósł o stwierdzenie, że wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

W uzasadnieniu wniosku wnioskodawca wskazał, że w dniu 3 sierpnia 2021 r. w C. zmarła G. M., której ostatnim miejscem zamieszkania było C.. W chwili śmierci spadkodawczyni była panną, nie miała dzieci, nie żyli wówczas także

jej rodzice, ani nikt z rodzeństwa. Siostra spadkodawczyni K. K. pozostawiła po sobie zstępnych: M. K. (1), A. K. i Z. K., który zmarł 23 czerwca 2021 r., a brat spadkodawczyni A. M. (1) pozostawił po sobie zstępną M. S.. Wobec powyższego do kręgu spadkobierców ustawowych należą: M. K. (1), A. K. i M. S.. Wnioskodawca ani uczestnicy postępowania nie składali dotychczas oświadczenia o przyjęciu spadku lub jego odrzuceniu oraz nie zrzekli się dziedziczenia po spadkodawczyni. W skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. Zdaniem wnioskodawcy prawdopodobnym jest, że spadkodawczyni pozostawiła testament, który przekazała (...) J. w C., a którego wnioskodawca nie ma możliwości uzyskać (k. 1-4 akt).

Pismem procesowym z dnia 25 listopada 2021 r. uczestnik (...) R. (...) J. w C., reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł o dopuszczenie do udziału w niniejszym postępowaniu w charakterze uczestnika. Wniósł również o otwarcie i ogłoszenie testamentu po G. M. sporządzonego własnoręcznie 4 września 2020 r. w obecności świadków S. G. (1), B. G. i B. W., a także stwierdzenie, że spadek po G. M., na podstawie testamentu nabyła (...) R. (...) J. w C.. Uczestnik wniósł również o stwierdzenie, że wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

W uzasadnieniu pisma wskazał, iż w dniu 27 października 202 r. został złożony w Sądzie Rejonowym w Chełmnie wniosek uczestnika (...) R. (...) J. w C. o stwierdzenie nabycia spadku po G. M., który zarejestrowany został pod sygn. akt I Ns (...) Postanowieniem z dnia 15 listopada 2021 r. Sąd wydał postanowienie o odrzuceniu wniosku i wskazał, iż przed tut. sądem toczy się już sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po wyżej wymienionej spadkodawczyni. Uczestnik wskazał, iż testament nie został odwołany, a w dacie jego sporządzenia spadkodawczyni nie znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji lub wyrażenie woli. Spadkodawczyni jako wyłącznego spadkobiercę wskazała (...) w C.. Jest to zwyczajowa nazwa (...) R. (...) J. w C., co wynika z faktu, że Dom Zakonny Stowarzyszenia (...) (...) mieści się pod tym samym adresem co (...) J., którą Księża Pallotyni prowadzą (k. 24-25 akt).

Uczestnicy A. K. i M. S. w pismach z dnia 2 lutego 2022 r. wskazali, iż popierają wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po G. M.. Wskazali, iż posiadają wiedzę, że spadkodawczyni prawdopodobnie sporządziła testament i przekazała do (...) św. J. w C.; spadkodawczyni poza osobami wskazanymi we wniosku o stwierdzenie nabycia spadku nie posiada innych spadkobierców oraz że nie toczyło się ani nie toczy się postępowanie o uznanie któregośkolwiek z uczestników za niegodnego dziedziczenia (k. 28 i 37 akt).

Sąd ustalił, co następuje.

Spadkodawczyni G. M. zmarła dnia 4 sierpnia 2021 r. W chwili śmierci była panną i nie miała dzieci. Nie żyli wówczas także jej rodzice, ani rodzeństwo. Siostra spadkodawczyni A. M. (2) zmarła w dniu 29.07.1993r. nie pozostawiając po sobie zstępnych. Siostra spadkodawczyni K. K., która zmarła 18 grudnia 2017r. pozostawiła po sobie zstępnych: M. K. (1), A. K. i Z. K. (który zmarł dnia 26 czerwca 2021 r. bezpotomnie). Brat spadkodawczyni A. M. (1), który zmarł 11 listopada 2011 r. pozostawił po sobie córkę M. S.. Nikt ze spadkobierców nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. W skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. W skład spadku wchodzi dom i działka położone przy ul. (...) w C..

/Fakty bezsporne, na nadto dowody: zapewnienie spadkowe M. K. (1) – k. 47 akt, zeznania świadka S. G. (1) – k.71-72 akt/

G. M. w dniu 4 września 2020r. sporządziła testament, w którym oświadczyła, iż swoim spadkobiercą ustanawia (...) w C.. Jest to potoczna nazwa P. R. (...) J. w C..

Testament został sporządzony podczas spotkania, na które spadkodawczyni zaprosiła S. G. (2) wraz z żoną B. G. oraz B. W.. Podczas wizyty G. M. poleciła S. G. (2), aby spisał jej ostatnią wolę kierując się wzorem zaczerpniętym przez niego uprzednio z internetu. Testament był spisywany „pod dyktando” spadkodawczyni. Spadkodawczyni w miejscu, w którym miał zostać wpisany spadkobierca wskazała (...). Po sporządzeniu testamentu, jego treść została spadkodawczyni odczytana, a następnie dokument został przez nią własnoręcznie podpisany. Podczas spotkania S. G. (2) zwrócił uwagę spadkodawczyni, iż koniecznym byłoby udanie się do notariusza celem spisania testamentu.

Spadkodawczyni odpowiedziała, że wie, że trzech świadków i wola wyrażona na piśmie stanowi wystarczającą i skuteczną formę. Spadkodawczyni nie chciała również udać się do notariusza z uwagi na panującą pandemię. W chwili sporządzania testamentu spadkodawczyni miała 89 lat. Była osobą sprawną, chodzącą, mogącą pisać. Była także osobą upartą. Spadkodawczyni w dacie sporządzenia testamentu nie znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i złożenie oświadczenia woli.

Świadkowie testamentu byli dla spadkodawczyni osobami obcymi. B. W. była sąsiadką spadkodawczyni, a S. G. (1) i B. G. pomagali spadkodawczyni od 2018 roku jako przedstawiciele wspólnoty charytatywnej działającej przy (...) (...) J. w C., zajmującej się pomocą osobom starszym. Pomoc spadkodawczyni polegała początkowo na paleniu w piecu i pomocy w ogródku, a później także na robieniu zakupów. Spadkodawczyni z czasem również coraz rzadziej wychodziła z domu i wymagała większej pomocy.

/Dowody: testament – k. 3 akt sprawy I Ns (...) wydruk z bazy internetowej REGON – k. 26 akt, zeznania świadka S. G. (1) – k.71-72 akt, zeznania świadka B. G. – k. 72 akt, zeznania świadka B. W. – k. 72v akt/

Powyższy testament został otwarty i ogłoszony przed Sądem Rejonowym w Chełmnie na rozprawie w dniu 24 maja 2022 r.

/Fakt bezsporny, a nadto dowód: protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu – k. 46a akt/

Wnioskiem z dnia 25 października 2021 r. wnioskodawca – Parafia R.(...) (...) J. w C. wniosła o otwarcie i ogłoszenie testamentu po G. M., zmarłej dnia 3 sierpnia 2021 r. w C., zamieszkałej ostatnio w C., sporządzonego własnoręcznie 4 września 2020 r. w obecności świadków S. G. (1), B. G. i B. W., stwierdzenie, że spadek po G. M., na podstawie testamentu nabył wnioskodawca – Parafia R.(...) (...) J. w C.. Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt I Ns (...)

Postanowieniem z dnia 15 listopada 2021 r. Sąd Rejonowy w Chełmnie Sąd odrzucił wniosek wnioskodawcy wskazując, że do odrzucenia wniosku doszło w związku z faktem, iż przed tut. sądem toczy się już sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej G. M. z wniosku M. K. (1) o sygn. akt I Ns (...)

/Fakty znane Sądowi z urzędu, a nadto dowody: wniosek - k. 1-2 akt sprawy I Ns (...) postanowienie z dnia 15 listopada 2021 r. – k. 15-16 akt/

Sąd zważył, co następuje.

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie powołanych powyższej dokumentów, zapewnienia spadkowego złożonego przez uczestnika postępowania M. K. (1) oraz zeznań świadków. Zapewnienie uczestnika postępowania nie wzbudziły wątpliwości ani zastrzeżeń ze strony Sądu, jak i zainteresowanych.

Sąd w całości dał wiarę zeznaniom świadków S. G. (1), B. G. i B. W., albowiem ich zeznania były spójne, logiczne i wzajemnie ze sobą korespondowały. Świadkowie zeznawali bardzo szczerze, ponadto jako osoby obce nie mieli interesu w zeznawaniu nieprawdy.

Z chwilą śmierci należące do spadkodawcy prawa i obowiązki majątkowe o charakterze cywilnoprawnym stają się spadkiem. Na tę chwilę ustala się skład spadku i krąg spadkobierców. Z chwilą śmierci otwiera się spadek, który nabywają spadkobiercy.

Zgodnie z art. 926 § 1 i 2 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy bądź z testamentu. W polskim prawie spadkowym obowiązuje zasada swobody testowania, a więc swobodnej możliwości dysponowania swoim majątkiem na wypadek śmierci. Jedynym ograniczeniem jest to, by treść testamentu nie pozostawała w sprzeczności z przepisami ustawy, nie prowadziła do obejścia prawa i nie pozostawała w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Istnienie ważnego testamentu, tj. sporządzonego w jednej z form przewidzianych w art. 949-953 k.c. i nie dotkniętego którąkolwiek z wad określonych w art. 945 § 1 k.c. warunkuje dziedziczenie na podstawie testamentu.

W toku niniejszego postępowania ujawniony został testament z dnia 4 września 2020 r., który początkowo – jak wskazano we wniosku – miał stanowić testament własnoręczny, o którym mowa w art. 949 § k.c. Zgodnie z powołanym przepisem, spadkodawca może bowiem sporządzić testament w ten sposób, że napisze go w całości pismem ręcznym, podpisze i opatrzy datą.

Po analizie przedmiotowego testamentu i przesłuchaniu świadków okazało się, że testament ten nie został sporządzony w całości pismem ręcznym przez spadkodawczynię, lecz przez jednego ze świadków, a spadkodawczyni dokument ten jedynie podpisała. Jako, że nie spełniał on wymagań wskazanych w art. 949 § 1 k.c. to został przez Sąd uznany jako nieważny. Nie mógł być zatem podstawą dziedziczenia.

Bezspornym było, iż testament ten został sporządzony w obecności trzech świadków, którzy zgodnie zeznawali, iż zostali przywołani przez spadkodawczynię do jej mieszkania, gdzie wskazała, że chce oświadczyć swoją ostatnią wolę i spisać testament. Spadkodawczyni poprosiła jednego ze świadków, aby jej wolę spisał, albowiem ona wie, że obecność trzech świadków jest wystarczająca. Wówczas wyraźnie powiedziała, że do spadku powołuje wskazaną Parafię. Żaden z uczestników postępowania, ani wnioskodawca nie kwestionował ważności oświadczenia woli spadkodawczyni.

W orzecznictwie i poglądach doktryny przyjmuje się możliwość konwersji testamentu, który jest nieważny z uwagi na niezachowanie warunków dla danej formy, na inny testament szczególny, lub np. z testamentu allograficznego na testament ustny.

W ocenie Sądu taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Bezspornie bowiem jak wskazano powyżej, ostatnia wola testatorki G. M. została ogłoszona w obecności trzech świadków, z której to czynności został spisany protokół tego samego dnia. Brak jest przeszkód do uznania, iż protokół z testamentu ustanego nie może być sporządzony tego samego dnia, w którym została wyrażona ostatnia wola. Świadkowie Ci byli dla spadkobierczyni osobami obcymi, a więc nie zachodziły co do nich wyłączenia określone w art. 956 i 957 k.c., co do możliwości brania udziału jako świadkowie przy sporządzaniu testamentu.

Testament ustny, jako testament szczególny może być sporządzony tylko w ściśle określonych sytuacjach. Zgodnie z treścią art. 952§ 1 i 2 k.c. jeżeli istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca może oświadczyć ostatnią wolę ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków (§ 1) Treść testamentu ustnego może być stwierdzona w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy przed upływem roku od jego złożenia, z podaniem miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie (§ 2).

W ocenie Sądu w niniejszej sprawie bezspornie nie zachodziła tutaj obawa rychłej śmierci, ponieważ spadkodawczyni testament sporządziła dnia 4 września 2020 r., a zmarła 3 sierpnia 2021 r. Jednakże spełniona została druga przesłanka pozwalająca na sporządzenie testamentu ustnego w postaci zaistnienia szczególnych okoliczności wskutek których zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione. Kodeks cywilny nie precyzuje, o jakie sytuacje chodzi, co oznacza, że katalog wyjątkowych okoliczności umożliwiających skorzystanie z formy testamentu ustnego jest bardzo szeroki. Mogą to być zarówno okoliczności zewnętrzne wobec spadkodawcy i od niego niezależne, jak i związane z jego osobą. Stanowią one zatem katalog otwarty, a Sąd jest zobowiązany badać te okoliczności każdorazowo na gruncie danej sprawy, w zależności od zaistniałego stanu faktycznego. Innymi słowy rozważenie czy zachowanie przez testatora każdej ze zwykłej formy testamentu tj. holograficznego (własnoręcznego), notarialnego lub alograficznego (przed wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta, starostą, marszałkiem województwa, sekretarzem powiatu albo gminy lub kierownikiem urzędu stanu cywilnego) jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, należy oceniać przy uwzględnieniu możliwości samego testatora, a nie rozważać, czy przy pomocy innych osób byłby w stanie pokonać pojawiające się na drodze do sporządzenia takich testamentów trudności. Nie chodzi tutaj również wyłącznie o takie sytuacje, w których spadkodawca nie umie lub nie może pisać, ale również należy mieć na uwadze przypadek gdy testator ma trudności w ujęciu swoich myśli w zdaniu i przelaniu ich na papier (np. z powodu niskich kwalifikacji, podeszłego wieku).

W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie zaistniały wspomniane szczególne okoliczności wskutek których zachowanie zwykłej formy testamentu przez G. M. było niemożliwe lub bardzo utrudnione. Okolicznością taką był w szczególności podeszły wiek testatorki. W chwili sporządzania testamentu miała ona bowiem skończone 89 lat. Powszechnie wiadomym jest, że taki wiek, to wiek bardzo podeszły i testatorka mogła mieć już problemy ze sformułowaniem i przelaniem swoich myśli na papier. Świadkowie zgodnie zeznawali, iż spadkodawczyni co do zasady nie chorowała i nie miała problemów z podjęciem decyzji, czy wyrażeniem swojej woli. Poprosiła jednak ona świadków o sporządzenie takiego testamentu, co wskazywało, iż faktycznie zależało jej na tym żeby testament ten został sporządzony we właściwej i poprawnej formie – aby wywarł on skutek prawny w postaci zrealizowania zapisanej w nim woli spadkodawczyni. Co prawda G. M. mogła pisać, lecz w ocenie Sądu z uwagi na swój wiek mogła nie wiedzieć jak prawidłowo sformułować rozrządzenie testamentowe, tak by było ono skuteczne.

Drugą okolicznością szczególną jest panująca w okresie sporządzenia testamentu (4 września 2020r.) pandemia (...)19. Był to pierwszy rok pandemii, gdzie ta obawa przez zachorowaniem, nawet wśród młodszych osób była bardzo duża. Świadkowie w swoich zeznaniach zgodnie wskazywali, iż spadkodawczyni pod koniec życia wychodziła z domu coraz rzadziej, że bała się epidemii. Z okoliczności sprawy wynika, że testatorka faktycznie utrzymywała przed śmiercią kontakty w zasadzie jedynie z trzema osobami (świadkami). To one przychodziły i jej pomagały na co dzień. Uzasadnione w ocenie Sądu jest zatem przypuszczenie, iż spadkodawczyni mogła również bać się pójść do notariusza, czy wezwać go do domu, albo udać się do urzędu.

Po trzecie wskazać należy, iż świadkowie zgodnie zeznali również, iż spadkodawczyni była osobą dosyć upartą i taką formę sporządzenia swojego testamentu forsowała. Zasady doświadczenia życiowego wskazują, iż stanowczy upór osób starszych, będących nadto osobą obcą dla świadków, może wywoływać u nich dyskomfort i zakłopotanie, przez co przystają oni na wskazywane żądania.

Czwartą przesłanką, przemawiającą w ocenie Sądu, za zaistnieniem szczególnej okoliczności uniemożliwiającej sporządzenie testamentu w zwykłej formie, było przekonanie testatorki o poprawności formy testamentu. Świadkowie zgodnie zeznali, że przeprowadzali z testatorką rozmowę dotyczącą udania się do notariusza, jednakże ona stwierdziła że nie pójdzie, bowiem wie, że testament sporządzony w obecności trzech świadków i spisany na piśmie, jest wystarczającym aby był skuteczny i w takiej formie zażyczyła sobie, aby go sporządzić. Sąd Najwyższym w uzasadnieniu postanowienia z dnia 8 lutego 2006 r. sygn. akt II CSK 128/05 (Lex nr 192038) wskazał, iż nieświadomość spadkodawczyni o niespełnianiu przez dokument wymagań testamentu własnoręcznego spowodowała niemożność sporządzenia testamentu zwykłego.

Zdaniem Sądu skoro testatorka pozostawała w mylnym przekonaniu, że sporządzenie testamentu w ferowanej przez nią formie jest właściwe, to skutkowało to niemożnością sporządzenia go w innej formie. Jeżeli testatorka myślała, że zrobiła to dobrze, to jednocześnie wyłączała możliwość dokonania tej samej czynności w innej formie. W konsekwencji nie widziała potrzeby sporządzenia testamentu w zwykłej formie.

Dlatego też w ocenie Sądu, w niniejszej sprawie nie miał również zastosowania art. 955 k.c., który stanowi, że testament szczególny traci moc z upływem sześciu miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego. W ocenie Sądu, jak już wskazano, jako że testatorka pozostawała w przekonaniu o właściwej formie sporządzonego przez nią testamentu, to czas istnienia nieświadomości nie ustał, a zatem i brak możliwości sporządzenia tego testamentu zwykłego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1974 r., III CZP 19/74 [Lex nr 1736] i z 9 lutego 1981 r., III CZP 68/80 [Lex nr 2595]).

Mając powyższe na uwadze, Sąd na podstawie art. 941 k.c. i art. 952 § 2 k.c. orzekł jak w pkt I sentencji postanowienia.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., określającego ogólną zasadę rozkładu kosztów w postępowaniu nieprocesowym i stanowiącego, że każdy uczestnik tego postępowania ponosi koszty związane ze swym

udziałem w sprawie. Co do zasady bowiem w postępowaniu nieprocesowym nie ma przeciwstawnych sobie stron, a interesy uczestników są podobne.

C., dnia 4 października 2022 r.

Sędzia

M. P.

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

- (...) M. K. (...)

3. (...)

C., dnia 4 października 2022 r.

Sędzia

M. P.